

Zaman, mekan ve ritimlerin kurgusal dili

Bursa'nın ilk özel sanat mekanı İMALAT-HANE, Ali Kazma'nın Zaman Zaman isimli kişisel sergisini 14 Mayıs - 14 Ağustos tarihleri arasında sanatseverlerle buluşturuyor. Bir memurun ofis işleri, bir fabrikanın üretim bandı gibi farklı zaman ve mekanları bir araya getiren hareketli görüntüler, açığa çıkan ritimlerle belgesel ve kurgusal bir dil yaratıyor.

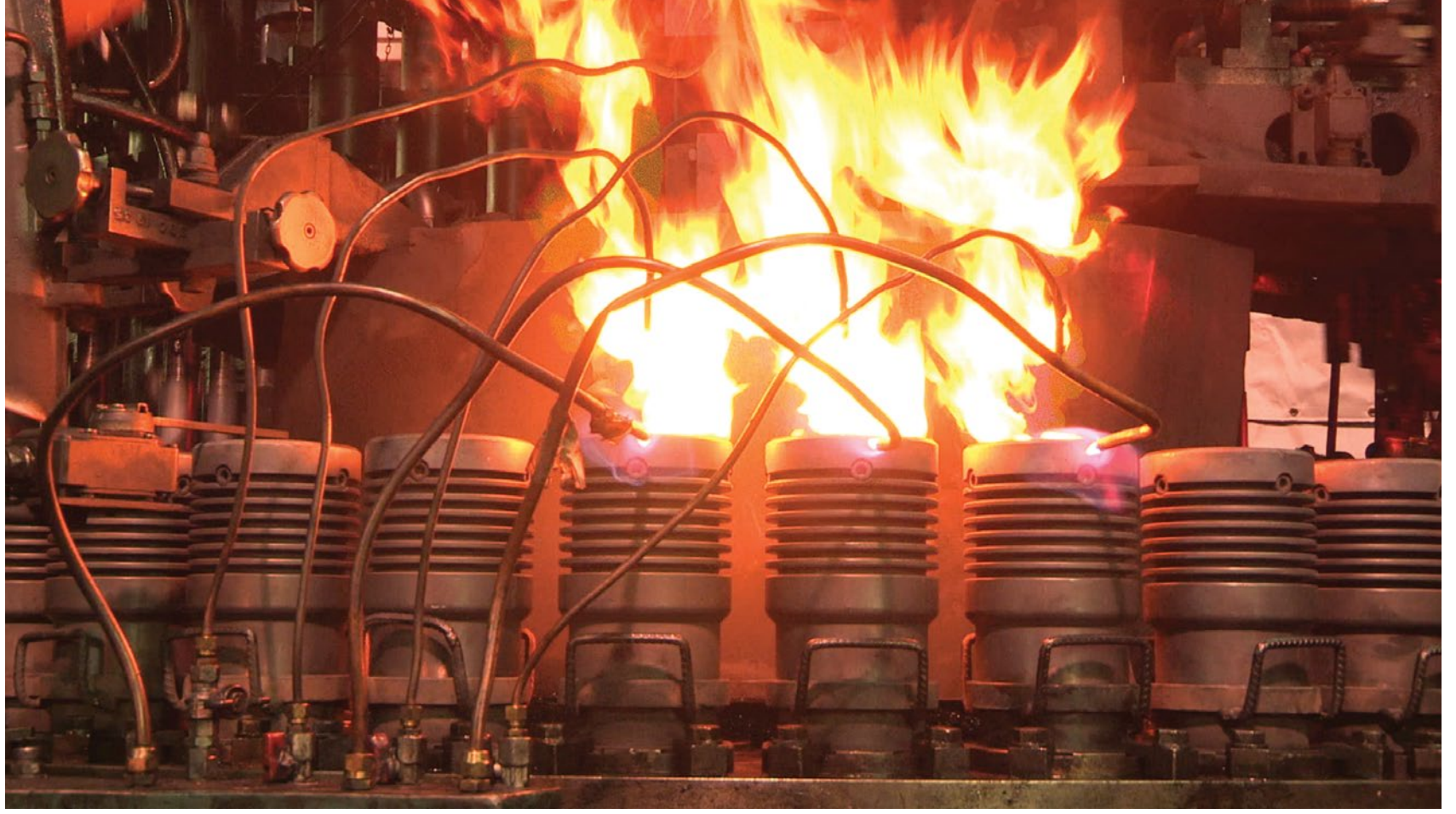
ÖZÜM CEREN İLHAN
ozumceren.ilhann@gmail.com

Ali Kazma'nın Zaman Zaman isimli kişisel sergisini gerçekleştirdiği İMALAT-HANE, Bursa Organize Sanayi Bölgesi'nde yer alıyor. Endüstri mirası sayılabilecek İMALAT-HANE, kurucu direktörü Bora Gürarda ile sanat danışmanı Murat Alat tarafından bir sanat mekanına dönüştürülerek bu bağlamda bulunduğu bölgeye kamusal bir yapı olarak kazandırılıyor. İMALAT-HANE'nin resmi web sitesindeki açıklamaya göre "imal" sözcüğü "işe koşma - işler hale getirme"; "hane" sözcüğüse Farsçadan dilimize geçen "ev - konut" anlamlarına karşılık geliyor. Bursa ve Türkiye'deki güncel sanat mekanlarına yeni bir soluk getiren İMALAT-HANE, önceki kullanım amacına hizmet eden sanayi bölgesinden izler taşıyan, "hane" sözcüğündeki kapsayıcılıkla izleyici ve üreten herkes için davetkar bir kapı açabileceği izlenimini uyandırıyor.

Bu bağlamda sergi mekanına giren izleyici, ilk olarak göz gözü görmeyen, zifiri bir karanlıkla karşılaşılıyor. Siyah bir perdeyle aralanan mekan girişinde, gözün karanlığa alışması biraz zaman alıyor. Kapının ardında girişle sergiyi ayıran, kura-töryel kurguyla eklenmiş bir duvar bulunuyor. Tavana kadar uzanmayan ancak mekanı bölen bu yaklaşım, duvarın ötesi ve sergiye dair merak duygusunu güçlendiriyor. Bu duvarın çevresinden dolanarak mekana giriş yapan izleyici, sergiyle ilk karşılaşma anında bulunduğu yerin boyutlarına dair göz alıcı bir izlenim ediniyor. Bu yapı zemin, ara ve üst kat olmak üzere oldukça geniş olan üç bölüme ayrılan, tavan yüksekliği ve asma katlarıyla bir müzeyi aratmayan özelliklere sahip. Gözün alıştığı karanlıkta, girişin hemen solunda ve zemin katın duvarını boydan boya kaplayan yerde Ali Kazma'nın "Çay Saati" isimli üç kanallı video yerleştirilmesi görülüyor. Video projeksiyonuyla gelen aydınlatma ve görüntüler, yansıttığı renklerle karanlık odayı birden bire aydınlatıyor.

'Bir çay fincanı nasıl yapılır?'

"Çay Saati"nde birbiriyle ilişkilenen ve bu nedenle yan yana sıralanan üç hareketli görüntü, ilk bakışta izleyicisine bir fabrikayı çağırıyor. Görüntüler fabrikadaki hareketli makineleri yansıtırken, izleyici bu bağlamda dış dünyadan uzaklaşıyor. Öyle ki kapalı bir mekan ve salt makinelerden oluşan bu düzende dış dünyanın zaman ve mekanı gerçekten de "dışarıda" kalıyor. Alçaklık yükselen ya da hızlı biçimde sağa - sola ilerleyen makinelerin tekrar eden hareketleri, bir süre sonra çalışma prensiplerini de açığa çıkarıyor. Kadrajın çok yakından çekildiği hareketli görüntülerde, bazı sahneler yeraltı ulaşımında farklı hatların birbiriyle karşılaştığı, belirsiz, muğlak ve bu yönüyle de merak uyandıran kesitleri çağırıyor. Dikkatli bakıldığında videodaki koyu renk kablolar, yuvarlak ve köşeli görünen küçük yapılara eşlik ediyor. Akışkan, sarı renkli sıvıya eşit biçimde akan makine işleyişi, bir süre sonra yerini kıpkırmızı oluklara bırakıyor. Söz konusu renkler ısı değişimiyle sıcaklığın değiştiği anları yansıtırken, bu makinelerse katalog bilgilerine göre üretime 1955'te baş-

Ali Kazma, 'Çay Saati', üç kanallı senkronize HD video, 8 dk, 2017

Hareketli görüntülerin sürekli olarak değiştiği üç kanallı video, izleyicisi için "Bir çay fincanı nasıl yapılır?" sorusunun cevabını arayabileceği belgesel tadında bir programın çok ötesine uzanıyor. Her makineden oluk oluk akarak hamur gibi süzülen sarı, sıcak cam yüzeyi Ali Kazma'nın "Çay Saati" için izleyicisine sunduğu yeni bir bakış açısına dönüşüyor.

layan Paşabahçe Cam Fabrikası'ndaki endüstriyel banda karşılık geliyor. Hareketli görüntülerin sürekli olarak değiştiği üç kanallı video, izleyicisi için "Bir çay fincanı nasıl yapılır?" sorusunun cevabını arayabileceği belgesel tadında bir programın çok ötesine uzanıyor. Her makineden oluk oluk akarak hamur gibi süzülen sarı, sıcak cam yüzeyi Ali Kazma'nın "Çay Saati" için izleyicisine sunduğu yeni bir bakış açısına dönüşüyor. İbrahim Cansızoğlu'nun katalog metninde yer alan "Kristaller (Zaman Zaman üzerine bir deneme)" başlıklı yazısında, bu bakış açısının izlerine de-

rastlanıyor. Öyle ki Türkçedeki söylemiyle "çay saati"nin yarattığı çağrışım dili için ortak, zihin içinse değişebilen farklı görüntü ve imgelere kapı açıyor. Sanatçı için bu saat dilimi, ev ortamında kurgulanan hayali bir sohbetin uzağında, makinelerin metal soğuşu ve camın sıcaklığında süregelen bir üretim bandının izlerini taşıyor.

İzleyicisine farklı duyularla hitap eden sergi, "Çay Saati"nde de bu duyguyu pekiştiriyor. Bu bağlamda makinelerin hareketiyle açığa çıkan ses, her birini eşsiz kılan ayırt edici yön- lere dönüşüyor. Bu makineleri kimin çalıştırdığı da videodaki belirsiz öğelerden. O nedenle videoda duyulan sesler, salt makinelere aitken aynı ses bulunduğu videonun bağlamından taşarak izleyici ve İMALAT-HANE'yi de etkisi altına alıyor. Ali Kazma'nın sinematografik öğelere eğilim gösteren pratiğinde, bu sesler tekrar etme sıklığı ve hareketli görüntülerle eş zamanlı olması nedeniyle, duyular arası geçiş yapabilecek özellikler barındırıyor.

Örneğin, bir filmde salt ayakba- bıları kadraja alınan iki kişi, peş peşe sıralanan yürüme eylemlerinde sesin etkisiyle anlam kaymasına uğrayabi-

li. Sesin tekrar etme sıklığı ve yüksek müzik olup olmayışıyla görüntüler, neşeli bir kovalamacayı, gündelik hayattaki sakin bir yürüyüşü ya da tekensiz, korku dolu bir mekandan koşar adım kaçışı çağırabilir. Bu bağlamda sesin etkisi, her izleyici için hareketli görüntülerde farklı bir mekan yaratırken, mekanı ve işleri tanımlama esnasında tekrar eden tok seslerin zaman zaman görüntülerin önüne geçtiğini de hissetmek mümkün.

'Bir memurun el zanaatı'

Üç katlı mekanın zemin katından ara katına uzanan izleyici, sanatçının "Memur" isimli tek kanallı video yerleştirmesiyle karşılaşılıyor. Bu kattaki duvarın tam ortasına konumlanan videodaki ekran ölçülürse, zemin kata göre daha küçük ancak duvarın büyük bölümünü kaplayacak biçimde sergileniyor. "Memur" olarak tanımlanan videodaki kişi, koyu renk takım elbisesi, açık renkli gömleğiyle belden yukarısı görünecek biçimde oturduğu masasında siyah renkli evrak dosyaları, damga aracı ve birkaç ofis malzemesiyle yer alıyor. İzleyicinin doğrudan gözlerine, bu bağ-

lamda kameraya bakan kişi, bir süre sonra performatif etkinliğe dönüşecek ofis işlerine başlıyor. Mekanı ve kendisini tek bir kadrajda toparlayan görüntüler, bir süre sonra salt eline ve damga aracılığıyla gerçekleştirdiği kusursuz tekrarlara odaklanıyor. Evrakların yalnızca sağ ve sol üst köşelerine, seri biçimde damga vuran bu kişi, hangi evrağı ya da neyi damgaladığına dair hiçbir ipucu sergilemiyor. Bu esnada kendisini izleyenler, videonun karşısına yerleştirilen bankta memurun ve evrağın muhatabına dönüşebiliyor. Bir süre sonra hızı ve damgalama sürecine ara veren "memur" bu kez daha yavaş ancak el çabukluğundan bir şey kaybetmeden, ustalıkla damgalamaya devam ediyor. Bir ara videoda "giden" ve "gelen" yazan kağıt köşelerini seçebilmek mümkün. Bora Gürarda'nın kaleme aldığı katalogdaki eser metni, "... bir memurun yıllar içinde edinmiş olduğu el zanaatı"nı, "bir video zanaatkarı da diyebileceğimiz sanatçı tarafından kayıt altına alıyor." Burada da yayılan sesin hızlı, tok ve yüksek etkisi, hareketli görüntülerde yapılan işin zaman zaman önüne geçiyor. İzleyici, bu sesin bıraktığı etki ve çağrıştırdıkları üzerinden aynı videoda yeni anlamlara alan açabiliyor.

Üst ve mekanın en son katında sanatçının farklı süre ve konular içerden altı farklı video yerleştirilmesi yer alıyor. Aralarında ölü hayvan bedenlerini atölyesinde tasarlayan tahnitçiler yer alırken dünyada yok olabilecek tüm bitki tohumlarını muhafaza eden Svalbard Küresel Tohum Deposu'ndan mekan görüntüleri de bulunuyor. Bütün bir kata yayılan videoların çok sesliliği, her videonun hikayesini birbiriyle iç içe geçiriyor. Bir yönüyle mekanı ve zanaatı fiziksel zaman algısında belgeleyen, diğer yandan içerik ve görüntü seçimleriyle kurgusal anlatılara kapı açan videolar sanatçının "video zanaatkar"lığını farklı açılardan izleyiciyle buluşturuyor.

Ali Kazma'nın Zaman Zaman isimli sergisi 14 Ağustos'a kadar, Salı-Cumartesi günleri, 11:00 -19:00 saat aralığında İMALAT-HANE'de ücretsiz görülebilir.